

Regeringens uppdrag att se över kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse

(Fi2020/00252/SPN)

2021-06-16

Dnr Ä 2020–137

Uppdrag att se över kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse (Fi2020/00252/SPN)

Beslutet att godkänna denna slutrapport har fattats av generaldirektör Gunilla Nordlöf.

I handläggningen har avdelningschef Lars Wikström, enhetschef Åsa Bjelkeby, Johanna Stenberg, Daniel Fahlander och Isaac Karlsson deltagit. Den sistnämnda var föredragande för ärendet.

Östersund, 16 juni 2021

Gunilla Nordlöf

Isaac Karlsson

Sammanfattning

Den 23 januari 2020 gav regeringen i uppdrag åt Tillväxtverket med flera myndigheter att tillsammans med Boverket som samordnande myndighet göra en översyn av sina områden av riksintresse. I uppdraget ingick dels att se över och precisera kriterierna för vad som anses vara av riksintresse, dels att utvärdera befintliga anspråk enligt de nya kriterierna.

Tillväxtverket har genomfört en kunskapsöversikt över utvecklingen av potentiella anläggningar med hänsyn till att lagstiftning och praxis förändrats över tid. Dessa anläggningar kan i de flesta fall verka utan utpekande av områden för riksintresse industriell produktion. Deras intressen värnas genom kommunal planering och annan lagstiftning.

Tillväxtverket konstaterar i slutrapporten att:

Industriell produktion har fortsatt relevans som riksintresse:

Områden för industriell produktion behövs för att kunna väga Sveriges intressen av anläggningar för basindustrin och exportnäringen mot andra intressen med starkt lagligt skydd. Det handlar framför allt om avvägningar mellan andra nationella intressen. En mer restriktiv användning av riksintresseområden för andra ändamål skulle även minska behov av områden för industriell produktion. Boverket bör i högre utsträckning bör nyttja sin roll som samordnande myndighet och sträva efter återhållsamhet.

Utpekade områden för industriell produktion är numera huvudsakligen nyttjandeintressen, inte exploateringsintressen för nya anläggningar. Områdena behövs för att möjliggöra utveckling av befintliga anläggningar.

Befintliga anspråk har liten påverkan på bostadsbyggande:

Behovet av områden för riksintresse industriell produktion bedöms vara begränsat och ytanspråken vid befintligt utpekade områden bedöms kunna minskas för ett flertal av områdena. Befintliga områden har ytterst liten påverkan på bostadsbyggandet och andra anläggningarna omfattas av andra skyddsbestämmelser som är mer omfattande än riksintresseanspråket såsom hälsa och säkerhetsaspekter.

Behov av en utvecklad nationell planering

Det finns behov av att stärka nationella sektorsövergripande principer och tydliggöra inriktningen för nationell planering utöver mark- och vattenanspråk genom riksintressesystemet.

Innehåll

1	Uppdraget.....	9
1.1	Bakgrund.....	9
1.2	Syfte och mål	9
1.3	Målgrupp och intressenter	10
1.4	Arbetsätt	10
2	Slutsatser och rekommendationer.....	11
2.1	Slutsatser	11
2.2	Tillväxtverkets rekommendationer.....	12
3	Genomförande och resultat.....	14
3.1	Kunskapsuppbyggnad	14
3.1.1	Fördjupade analyser	14
3.2	Industriell produktion och dess relevans som riksintresse	15
3.3	Definition och uppdaterade kriterier.....	16
3.4	Befintliga områden och översyn av anspråk.....	18
3.5	Påverkan på bostadsbebyggelse	21
3.6	Framtidsspaning.....	21

1 Uppdraget

1.1 Bakgrund

Tillväxtverket har tillsammans med Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet och Trafikverket fått i uppdrag av regeringen att med Boverket som samordnande myndighet göra en översyn av anspråk och kriterier på områden av riksintresse.

Syftet är att se över utpekanden utifrån nya samhällsintressen och värderingar som har utvecklats och tillkommit sen regelverkets införande på 1980-talet. Växande befolkning i urbana områden ökar behovet av nya bostäder och omställning från fossil till förnybar energi ställer nya krav. Ett annat exempel är klimatförändringar som behöver hanteras, vilket påverkar hur mark och vatten kan användas för olika ändamål. Regeringen har identifierat att utvecklingen sammantaget skapat nya behov av att värdera naturresurser.

Slutrapporten av regeringsuppdraget kompletterar Tillväxtverkets delleverans till Boverket hösten 2020. En delleverans som tillsammans med övriga utpekande riksintressemyndigheter sammanställdes av Boverket¹ till regeringen i november 2020.

Kompletterande läsning och redovisning finns också i Tillväxtverkets sektorsbeskrivning för riksintresse industriell produktion, beslutad 2021-04-12².

1.2 Syfte och mål

Regeringens syfte med uppdraget är att arbetet med riksintressen ska anpassas till dagens samhällsförutsättningar och att en översyn ska göras som kraftigt minskar såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som områdenas samlade areella utbredning.

De utpekade myndigheterna ska:

- Se över kriterierna för vilka områden som ska anses vara av riksintresse enligt 3 kap 6–8 §§ miljöbalken
- Utvärdera om nuvarande anspråk på områden av riksintresse motsvarar kriterierna och ta ställning till eventuella förändringar

¹ [Översyn kriterier riksintressen - Boverket](#)

² [Riksintressen för industriell produktion - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#)

1.3 Målgrupp och intressenter

Målgrupp för arbetet med regeringsuppdraget är regeringen. Intressenter är i första hand kommuner, regioner, länsstyrelser och andra riksintressemyndigheter.

1.4 Arbetsätt

Tillväxtverket har sedan tidigare inga tillgängliga kriterier för utpekande av riksintresse industriell produktion utöver de förarbeten och propositionen för Naturresurslagen. Vi har därför valt att inledningsvis göra en kartläggning av sektorn industriell produktion samt att ta fram kriterier för sektorns som underlag för översyn av anspråken.

Under arbetet med regeringsuppdraget har kriterier tagits fram tillsammans med en sektorsbeskrivning som underlag för utpekanden och anspråk för riksintresse industriell produktion.

Industriell produktion avses inom ramen för riksintressesystemet anläggningar för svensk basindustri med krav på tillstånd enligt Miljöprövningsförordningen (2013:251) som så kallade A-anläggningar med utgångspunkt ur den proposition som ligger till grund för lagstiftningen avseende riksintressen³:

- järn- och stålverk, metallverk och ferrolegeringsverk,
- massfabriker och pappersbruk,
- fabriker för raffinering av råolja eller tung petrokemisk produktion,
- fabriker för framställning av baskemikalier eller gödselmedel
- cementfabriker eller anläggningar för att utvinna ämnen eller material
- anläggningar för att utvinna ämnen eller material inom de fjällområden som omfattas av 4 kap. 5 § MB.

³ Prop 1985/86:3 sid 124.

2 Slutsatser och rekommendationer

2.1 Slutsatser

Tillväxtverket arbetar för att stärka företagens konkurrenskraft. Det gör myndigheten genom att skapa bättre förutsättningar för företagande och attraktiva regionala miljöer där företag utvecklas. Ett viktigt verktyg i detta arbete är en god samhällsplanering.

Tillväxtverket arbetar därför för att stärka sambanden mellan näringslivsutveckling, samhällsplanering och hållbar regional utveckling.

Ett effektivt lokalt och regionalt utvecklingsarbete förutsätter ett aktivt deltagande av nationella myndigheter. Vi ser behov av att nationellt, regionalt och kommunalt utöka samverkan och stärka samhällsplaneringen som verktyg inom den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. Riksintressesystemet fyller en viktig men begränsad del i detta utifrån sitt särskilda syfte. Viktiga frågor måste hanteras i andra dialogprocesser med större samförstånd än utifrån specifika kriterier och sektorsbeslut.

Framtidens industri bedöms kunna verka utanför riksintressesystemet. Det är dock viktigt att den industri som finns och utvecklas mot en alltmer hållbar produktion kan vägas mot andra intressen i de områden som redan idag är ianspråktaga och som omfattas av riksintressen. Detta för att kunna hantera klimatförändringar och omställning till fossiloberoende produktion.

Nedan följer Tillväxtverkets slutsatser från arbetet med regeringens uppdrag att se över kriterierna för och anspråken på områden av riksintresse.

Industriell produktion har fortsatt relevans som riksintresse:

- Utpekanden för riksintresse för industriell produktion har fortsatt relevans. Området behövs för att kunna väga Sveriges intressen av anläggningar för basindustrin och exportnäringen mot andra intressen med starkt lagligt skydd i vissa identifierade miljöer.
- Utpekanden för riksintresse för industriell produktion handlar främst om möjligheten till en avvägning mellan nationella intressen framför olika intressen mellan stat och kommun. En mer restriktiv användning av riksintresseområden för andra ändamål skulle även kunna leda till minskat behov av områden för industriell produktion.
- Riksintresse för industriell produktion handlar idag framför allt om nyttjandointressen, inte exploateringsintressen för nya anläggningar, samt för att möjliggöra utveckling av befintliga anläggningar på platser med många värden och intressen.
- Riksintresse industriell produktion avser främst områden med raffinaderianläggningar, tung kemisk industri och

malmbaserade stålverk samt vid behov övrig basindustri där konkurrerade anspråk finns.

- Definition bedöms stämma väl överens med intentionerna i lagstiftningen, förarbetena och de nya framtagna kriterierna.

Nya och uppdaterade kriterier:

- En sektorsbeskrivning för riksintresse industriell produktion beslutades av Tillväxtverket i april 2021 utifrån Boverkets vägledning⁴ för riksintressemyndigheter.
- Sektorsbeskrivningen innehåller uppdaterade kriterier för riksintresse industriell produktion samt rutiner för Tillväxtverkets fortsatta arbete.

Befintliga anspråk har liten påverkan på bostadsbyggande:

- Befintliga utpekade områden för riksintresse industriell produktion stämmer väl överens med intentionerna i förarbetena.
- Behovet av områden för riksintresse industriell produktion bedöms vara begränsat och ytanspråken vid befintligt utpekade områden bedöms kunna minskas för ett flertal av områdena.
- Utpekanden har ytterst liten påverkan på bostadsbyggandet då de i huvudsak omfattar områden med befintliga anläggningar med övriga skyddsbestämmelser som är mer omfattande än riksintresseanspråket såsom hälsa och säkerhetsaspekter.

2.2 Tillväxtverkets rekommendationer

Tillväxtverket anser att Boverket i högre utsträckning bör nyttja sin roll som samordnande myndighet och sträva efter återhållsamhet och helhetssyn vad gäller utpekande av riksintresseområden.

Förutsättningar för Boverket att arbeta som samordnande part för riksintressemyndigheterna bör säkerställas.

Tillväxtverket anser att det finns behov av att stärka nationella sektorsövergripande principer och tydliggöra inriktningen för nationell planering utöver mark- och vattenanspråk genom riksintressesystemet. Inom miljömålsrådet pågår arbete med förslag till Ramverk för nationell planering. Resultatet av det arbetet skulle kunna utgöra grund för utvecklad dialog och samordning av nationella investeringar, beslut och initiativ med rumslig påverkan.

Tillväxtverket anser att bättre samordning av lokala och regionala planeringsprocesser bidrar till ett effektivare hållbart regionalt utvecklingsarbete. Vi anser att stärkt regional planering underlättar lokal och regional samordning och därför behöver bli en del av det

⁴ Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken. Boverket 2017 ([länk](#))

regionala utvecklingsarbetet och således de regionala utvecklingsstrategierna. En tydligare koppling mellan hållbar regional utveckling och kommunal planering stärker förutsättningarna för att ta till vara utvecklingspotentialen i hela landet.

3 Genomförande och resultat⁵

3.1 Kunskapsuppbyggnad

Som en del av Tillväxtverkets kunskapsuppbyggnad har det gjorts en kartläggning angående kriterierna och den praktiska tillämpningen av tillstånds- och tillåtlighetsprövningar av industrianläggningar. Hur de förändrats och tillämpats sedan införandet av miljöbalken 1987 och därefter följande förändringar. Under hösten 2020 genomfördes en kartläggning som underlag för Tillväxtverkets fortsatta arbete.

Fokus för kartläggningen har varit att förstå vilka områden med industriell verksamhet som kan kvalificera sig som potentiella områden för anläggningar av riksintresse industriell produktion utifrån att deras uppförande och/eller tillstånd för verksamhet varit beroende av tillstånd eller tillåtlighet⁶ från regeringen eller mark och miljööverdomstolen. Därutöver har syftet varit att samla in ytterligare data kopplad till dessa anläggningar för att göra fördjupade analyser kring utfall av potentiella områden av riksintresse beroende på vilka kriterier som tillämpas.

3.1.1 Fördjupade analyser

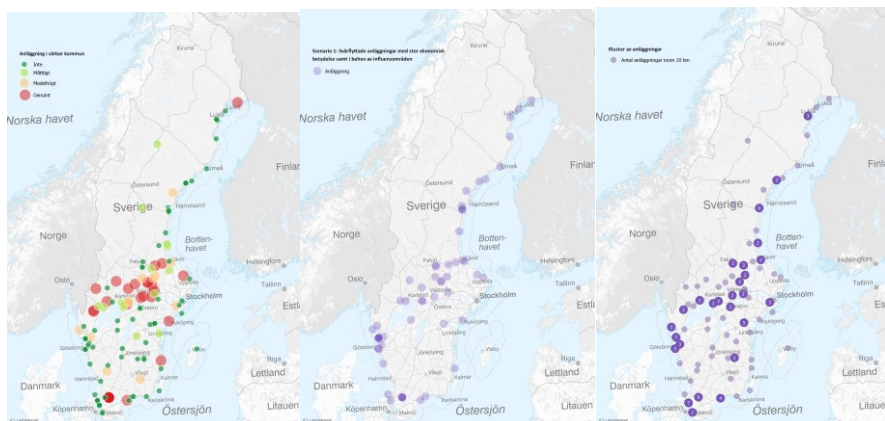
En analys av anläggningar som överlappar med andra riksintressen har genomförts och visar att de främsta konflikterna för dessa anläggningar avser intressen för totalförsvaret och vissa kommunikationsintressen. Även större områden för naturvård och friluftsliv kan överlappa liksom det faktum att flera industrier ligger i området med intressen för kulturmiljövården av historiska skäl.

Fördjupande analyser av anläggningarna har även gjorts gällande tillgänglighet, sårbarhet, klusterbildningar och andra geografiska förutsättningar. Dessa analyser är ett bra underlag som grund för ökad kunskap i dialoger om behov kopplat till anläggningar för industriell produktion.

Kunskapsuppbyggnaden som Tillväxtverket genomfört har varit ett viktigt steg och legat till grund för myndighetens bedömningar, slutsatser och rekommendationer.

⁵ För mer information om, anspråkets förändring över tid, karaktären på anspråken och Tillväxtverkets kunskapsuppbyggnad se Boverkets delrapportering [Översyn kriterier riksintressen - Boverket](#)

⁶ Tillåtlighet, tillåtlighetsprövning, samt tillstånd för järnverk, stålverk, metallverk och ferrolegeringsverk, massafabrik(er) och pappersbruk, fabrik(er) för raffinering av råolja eller tung petrokemisk produktion - alt. raffinering och petrokemisk, fabrik(er) för framställning av baskemikalier eller gödselmedel - alt. kemikaliefabrik, kemikalieproduktion, gödselproduktion, cementfabrik(er) - alt cement, cementproduktion

Figur 1 Identifierade anläggningarnas geografiska position utifrån den lokala arbetsmarknadens sårbarhet

Figur 2 Identifierade anläggningars geografiska position utifrån den lokala arbetsmarknadens sårbarhet avseende A-anläggningar med stor ekonomisk betydelse.

Figur 3 Kluster av anläggningar inom 20 kilometers radie i förhållande till varandra.

3.2 Industriell produktion och dess relevans som riksintresse

Industriell produktion inom riksintressesystemet avser större anläggningar med koppling till basindustrin. Denna industri är fortfarande av stor betydelse för Sverige både för det egna samhällsbygget och som en specialiserad global exportindustri. Sveriges basindustri består av skog, kemi, gruvor och utgör en betydande del av den svenska ekonomin.

Boverket antyder i delrapporten i regeringsuppdraget⁷ från hösten 2020 att riksintresse industriell produktion är obsolet och att behovet av dessa utpekanden kan ifrågasättas. Utifrån ett exploateringsintresse av nya anläggningar är det en möjlig slutsats.

Tillväxtverket konstaterar däremot att det kvarstår behov för vissa anläggningar utifrån ett nyttjandebeslut. Flera av landets numera mest specialiserade industrianläggningar lokaliserades ursprungligen på en plats utifrån dess naturgivna förutsättningar. I vissa av dessa fall finns fortfarande behov av att säkerställa nyttjandet gentemot andra anspråk. Detta gäller i synnerhet i en tid av stora omställningsbehov mot hållbar och cirkulära produktionsprocesser.

I delrapporten antyder även Boverket att riksintressen främst är kopplat till den kommunala planeringen genom statlig maktutövning. Således att markanvändning av befintlig miljö ”redan är avgjord”. Detta ställningstagande förutsätter dessvärre minimal utveckling, både av riksintressen och av anläggningarna.

⁷ [Översyn kriterier riksintressen - Boverket](#)

I brist på statlig planering hamnar avvägningen av denna typ av konkurrerande intressen i den kommunala översiktsplaneringen där länsstyrelserna ska väga samman de nationella, statliga och allmänna intressena. De nationella intressena utgår ifrån riksintressesystemet och för att det ska vara funktionellt krävs vissa typer av utpekanden för att kunna göra avväganden.

En kommun och en länsstyrelse kan aldrig främja utvecklingen av anläggningar för svensk basindustri i konflikt med andra riksintresseanspråk om inte riksintressesystemet också medger utrymme för basindustrin, i detta fall genom riksintresse industriell produktion.

Några av Sveriges större anläggningar kopplat till basindustrin ligger i områden med konkurrerande intressen. Det handlar om riksintressen kommunikationer (hamnar mm), områden för energiförsörjning och i eller i anslutning till områden av riksintresse för kulturmiljövård, friluftsliv och naturvård.

En anläggning inom ett område utpekat som riksintresse för industriell produktion ger ingen ytterligare nytta utanför riksintressesystemet. Det är endast i konkurrens med andra intressen som ett behov av ett utpekande kan finnas. Därför ska utpekanden av anspråk endast ske där faktiska behov finns.

3.3 Definition och uppdaterade kriterier

De områden som avses i 3 kap Miljöbalken är främst de med anläggningar med tillstånd från regeringen eller mark- och miljödomstolen⁸ eller tillåtlighet från regeringen som innefattar följande typer av anläggningar:

- järn- och stålverk, metallverk och ferrolegeringsverk,
- massafabriker och pappersbruk,
- fabriker för raffinering av råolja eller tung petrokemisk produktion,
- fabriker för framställning av baskemikalier eller gödselmedel
- cementfabriker eller anläggningar för att utvinna ämnen eller material
- anläggningar för att utvinna ämnen eller material inom de fjällområden som omfattas av 4 kap. 5 § MB.

Det tillstånd som avses är för de anläggningar vars uppförande krävt regeringens tillstånd men det inkluderar även tillstånd som omfattar expansion/ändringar och/eller förnyade tillstånd för drift vid existerande anläggningar inom de aktuella anläggningstyperna.

⁸ Vissa A-anläggningar enligt Miljöprövningsförordningen (2013:251)

Utöver ovanstående finns behov av att peka ut områden med hänsyn till annan lagstiftning och regeringsbeslut. Tillstånd utifrån särskild lagstiftning ges idag avseende tillverkning av krigsmateriel⁹.

Tillväxtverkets anser att områden för vissa anläggningar kopplat till tillverkning av krigsmateriel kan omfattas av riksintresse industriell produktion. Anläggningarna är för industrin i första hand och inte direkt kopplad till Försvarsmaktens intressen och riksintresseutpekanden.

Inriktningen är att Sverige har en basindustri och en industri utifrån särskild lagstiftning som kräver tillstånd från mark- och miljödomstolen eller regeringen och ibland tillåtlighet från regeringen. Denna industri betraktas som av stor nationell vikt och att områden med anläggningarna bidrar till att upprätthålla nationellt viktiga strukturer för att kunna genomföra vårt gemensamma samhällsbygge. I vissa fall, när konkurrerande intressen finns, krävs att områden av riksintresse industriell produktion pekas ut för att områdena ska kunna skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten, utveckling eller nyttjandet av anläggningarna.

Tillväxtverket gör bedömningen att denna definition stämmer väl överens med intentionerna i förarbetena och de nya kriterier för utpekanden som tagits fram.

Tillväxtverket har genomfört en kartläggning av potentiella anläggningar för industriell produktion enligt 3 kap MB. En genomläsning av politiska beslut kopplat till svensk industri och nyindustrialiseringsstrategin¹⁰ är genomförd. Bedömningen är att ny exploatering av områden för industriell produktion med koppling till begränsande naturresurser är minimal i dagsläget.

En sektorsbeskrivning för riksintresse industriell produktion beslutades av Tillväxtverket i april 2021. Detta utifrån Boverkets vägledning¹¹ för riksintressemyndigheter.

Sektorsbeskrivningen har varit på samråd med Boverket under febr-mars 2021. Boverket såg positivt på inriktningen i sektorsbeskrivningen avseende så väl ambitionen att tillhandahålla ett bredare kunskapsunderlag som målsättningen att se över sektorns riksintresseanspråk.

I samband med framtagandet av en ny sektorsbeskrivning har även rutiner för Tillväxtverkets arbete med riksintresse tagits fram.

Tillväxtverkets kriterier för urval av områden för riksintresse industriell produktion omfattar:

⁹ Lag (1992:1300) om krigsmateriel

¹⁰ [Smart industri - en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige - Regeringen.se](#)

¹¹ Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken. Boverket 2017 ([länk](#))

1. Att något av Boverkets generella kriterier för områden av riksintresse uppfylls:
 - värden av stor nationell vikt
 - bidrar att uppfylla Sveriges internationella åtaganden
 - eller som behövs för att genomföra eller upprätthålla nationellt viktiga strukturer.
2. Att utpekande av områden för riksintresse industriell produktion kan bli aktuellt om det finns konkurrerande anspråk, försvårande skydd eller risk för förändrad mark- eller vattenanvändning i den fysiska miljön i övrigt, som påtagligt kan försvåra tillkomsten, utveckling eller utnyttjandet av anläggningen i området.

Områden med möjligt anspråk för riksintresse industriell produktion omfattar;

- Områden för anläggningar för industriell produktion inom basindustrin som kräver tillstånd av mark- och miljödomstolen eller regeringen¹² eller som tillåtlighetsprövats och där platsen är särskilt lämplig utifrån sin beskaffenhet och läge.
- Områden för anläggningar för industriell produktion som behöver komma till stånd och/eller användas på ett för hela landet lämpligt sätt utifrån särskild lag eller nationella politiska beslut och där platsen har betydelse utifrån sin beskaffenhet och läge.

I sektorsbeskrivningen finns underlag som fördjupar, motiverar och förklarar kriterier och behov¹³.

3.4 Befintliga områden och översyn av anspråk

Vid översyn av nuvarande områden utpekade för riksintresse industriell produktion är bedömningen att de stämmer väl överens med intentionerna i förarbetena. Det stämmer också väl överens med de nya kriterier för utpekande av områden för riksintresse industriell produktion som tagits fram i sektorsbeskrivningen.

Utifrån beslutade kriterier är bedömningen att färre än tio områden har behov av att pekas ut som områden för riksintresse industriell produktion. Flera av identifierade områden innehåller mer än en relevant anläggning.

¹² Vissa A-anläggningar enligt Miljöprövningsförordningen (2013:251) med utgångspunkt från Prop. 1985/86:3

¹³ [Riksintresse industriell produktion sektorsbeskrivning \(tillvaxtverket.se\)](https://www.tillvaxtverket.se/riksintresse-industriell-produktion-sektorsbeskrivning)

Under 2021–2022 är ambitionen att samråda och besluta om utpekanden samt ta fram geodata och värdebeskrivningar för områdena. Arbetet har påbörjats i samråd med aktuella länsstyrelser.

Utpekade anspråk på totalt ca 170 km² kan troligen minskas något. Omfattningen bedöms kunna minskas med cirka 40–75 procent för ett flertal av områdena. Totalt sett består huvuddelen av ytan av Bofors skjutfält och dess ytanspråk kommer inte minskas. Totalt föreslås en minskning av ca 20 km².

Områden för raffinaderiverksamhet och tung petrokemisk industri har bedömts som områden som *bör* pekas ut som riksintresse industriell produktion. Det handlar om fyra områden i Sverige.

- **Område med raffinaderianläggning i Lysekil:** Bedöms kunna minskas från cirka 20 km² som är redovisat i översiktsplanen till cirka 5 km², en minskning med cirka 75 procent. Området omfattar anläggning, hamn, djuphamn och insegling. Dagens utpekade område i översiktsplanen omfattar även övrig industriverksamhet som faller utanför beslutade kriterier.
- **Område med raffinaderianläggning i Nynäshamn:** Området saknar idag geografisk tolkning. Ett nytt utpekande ska ge ett förtydligande av det areella anspråket men ingen förändrad omgivningspåverkan. Området omfattar anläggning och del av hamn.
- **Område med raffinaderianläggning i Göteborgs hamn (3 anläggningar):** Bedöms kunna minskas från cirka 12 km², vilket redovisas i *Precisering av riksintresse Göteborgs hamn*¹⁴ till cirka 7 km², en minskning med cirka 40%. Området omfattar tre anläggningar samt koppling till Energihamnen. Dagens utpekade område i precisering för Göteborgs hamn omfattar även tillverkningsindustri som faller utanför beslutade kriterier.
- **Område med tung petrokemisk industri i Stenungssund (5 anläggningar):** Bedöms kunna minskas från cirka 12 km² som är redovisat i översiktsplanen till cirka 6 km², en minskning med cirka 50 procent. Området omfattar ett kluster av fem anläggningar. Dagens utpekade område i översiktsplanen omfattar även övrig industriverksamhet som faller utanför beslutade kriterier.

Övriga områden med verksamhet för industriell produktion ska endast pekas ut vid särskilda behov utifrån kriterierna för riksintresse industriell produktion.

I Sverige finns idag tre malmbaserade stålverk varav ett är utpekade som riksintresse.

¹⁴ [Rapport 2009:67, Riksintresset Göteborgs Hamn - Länsstyrelsen](#)

- **Område med anläggning för stålverk i Oxelösund:** Området saknar idag geografisk tolkning. Ett nytt utpekande ska ge ett förtydligande av det areella anspråket men ingen förändrad omgivningspåverkan. Området omfattar anläggning och del av hamn.

Det kan finnas behov av ytterligare utpekanden.

Av Sveriges många massa och pappersfabriker än endast en anläggning idag utpekad som riksintresse för industriell produktion. Utpekandet är direkt sammankopplat till utpekandet av riksintresse för kulturmiljövården.

- **Område med anläggning för papper och massa i Hallstavik:** Området saknar idag geografisk tolkning. Ett nytt utpekande ska ge ett förtydligande av det areella anspråket men ingen förändrad omgivningspåverkan. Området omfattar anläggning och kaj.

Utöver basindustrins behov kan det finnas behov av att peka ut större skjutfältsområde med hänsyn till särskild lagstiftning avseende tillverkning av krigsmateriel. Ett sådant området är redan idag utpekad som riksintresse industriell produktion.

Utpekanden som finns idag och som kommer att kvarstå är:

- **Område med anläggning för skjutfält i Karlskoga, Nora och Örebro kommun:** Omfattar avgränsning av skjutfältet på cirka 115 km². Ytan kan inte justeras utan att minska skjutfältet. Området omfattar enbart skjutfältets anläggning.

Utöver ovan nämnda områden så finns behov av att stötta Sveriges Geologiska Undersökningar, SGU, med att renodla kriterier för riksintressen. Idag omfattas Sveriges två cementfabriker av skydd genom SGUs utpekanden av områden av riksintresse för värdefulla ämnen och mineraler. Det finns eventuellt behov av att lyfta över själva anläggningarna för cementtillverkning från SGUs utpekanden av riksintresse till Tillväxtverkets utpekanden

I samband med Tillväxtverkets kunskapsuppbyggnad inom sektorn industriell produktion, bedöms mellan fem och tio anläggningar behöva ses över kopplat till eventuella behov av utpekande. Flera av dessa bedöms dock vara av mindre verksamhet och når sannolikt inte upp till något av Boverkets generella kriterier för områden av riksintresse såsom:

- värden av stor nationell vikt,
- bidrar att uppfylla Sveriges internationella åtaganden,
- eller behövs för att genomföra eller upprätthålla nationellt viktiga strukturer.

Bedömningen är att drygt 100 anläggningar för svensk basindustri kan verka i Sverige utan utpekande av riksintresse industriell produktion. De värnas genom kommunal planering, skyddsbestämmelser kopplat

till hälsa och säkerhet men påverkas ibland av Försvarmaktens riksintressen.

Detta medför att någon minskning av antalet områden avseende riksintressen för industriell produktion inte kommer att genomföras. Riksintresse industriell produktion ska och har använts sparsamt över tid.

3.5 Påverkan på bostadsbebyggelse

Befintliga områden för riksintressen industriell produktion har ingen eller ringa betydelse för bostadsbyggandet. Utpekanden omfattar i huvudsak befintlig verksamhet och bedömningen är att de föreskrifter och säkerhetsavstånd som verksamheten omfattas av kopplat till hälsa och säkerhet är mer omfattande än utpekandet av riksintresse industriell produktion.

Konsekvenser av ett utpekande är främst kopplat till utveckling av hamnverksamhet där industrin intressen måste tas till vara. Även annan verksamhet kan påverkas.

Flera områden ligger dock idag stadsnära eller mycket stadsnära men ofta är verksamheten också en stor del av stadens identitet, historia och nuvarande näringsliv. Oavsett utpekandet av riksintresse eller ej så påverkar anläggningen den kommunala planeringen.

Främsta syftet med utpekandet av riksintresse industriell produktion handlar om att möjliggöra avvägningar mellan olika nationella intressen och utveckling av anläggningen vid behov.

Framtida utveckling avseende ytterligare markanspråk kan inte hävdas om det inte tydligt finns med i det beslut och värdebeskrivningar som ska finnas till respektive område. Underlag som tas fram genom samråd med länsstyrelser och kommunen m.fl.

3.6 Framtidsspaning

Boverket anser, i sin delrapport av regeringsuppdraget¹⁵, att bestämmelserna i 3 kap. 8 § MB om riksintresse för industriell produktion behöver ses över så att tillämpningen kan anpassas utifrån dagens samhällsutmaningar. De anser också att ett alternativ är att överväga om bestämmelsen kan avskaffas.

Tillväxtverket anser att bestämmelsen har en funktion i sin nuvarande utformning främst för att göra avvägningar mellan olika nationella intressen. Svensk basindustri är en betydande del av svenskt näringsliv och utifrån ett mark- och vattenanvändningsperspektiv är det av stor vikt att de områden som redan är ianspråktaga kan

¹⁵ [Översyn kriterier riksintressen - Boverket](#) sid 34

nyttjas, utvecklas och inte trängs undan av andra nationella intressen. Att flytta verksamheterna är knappast önskvärt, lönsamt eller bidrar till en hållbar resurshushållning med mark och vattenområden.

Tillväxtverkets bedömning är att nya områden för industri och näringsliv, som är mer kopplade till dagens samhällsutmaningar, i huvudsak kan lösas utanför riksintressesystemet. Detta då kopplingen till naturgivna förutsättningar såsom naturresurser inte är lika tydlig som förr. Basindustrin och behovet av massa, papper, kemikalier, stål med mera är fortsatt relevant och en viktig del i omställning till en mer hållbar utveckling. Riksintresse för industriell produktion kan komma att behövas för att möjliggöra denna omställning.

Tillväxtverket ser således inget behov av ändring av lagstiftningen utifrån det hänseendet. Däremot kan förarbetena till lagen behöva kompletteras med ett bredare underlag så att det inte råder någon tveksamhet till att exempelvis större raffinaderianläggningar som kan skyddas även omfattar raffinaderiverksamhet utan fossila råvaror, att den petrokemiska industrin som kan pekats ut kan omfattas av all tung kemisk industri, det vill säga, att kopplingen till den fossila råvaran inte blir begränsande.

Vad gäller andra typer av anläggningar för näringsliv och industri anser Tillväxtverket att det är viktigt att inte medverka till inflation av utpekanden. Något som Boverket också lyfter i delrapporten, att riksintressesystemet ska omfatta "allt viktigt". Tillväxtverket anser att riksintressesystemet ska finnas för att synliggöra anspråk på nationellt viktiga mark- och vattenområden med specifika naturgivna förutsättningar där det råder särskild knapphet. Riksintressesystemet ersätter inte behovet av dialogbaserad statlig och regional planering och är inte heller den enda formen för avvägningar.

Sedan systemet med riksintressen tillkom har behoven gällande mark- och vattenanspråk och näringslivet i Sverige anpassat sig till en global marknad och ett alltmer tjänsteinriktat näringsliv. Tillväxtverket anser ändå att det kan finnas vissa behov av nya områden som på grund av sin beskaffenhet eller sitt läge är särskilt lämpade för anläggningar för industriell produktion i ett hållbart samhälle i framtiden. Samhället står inför en stor omställning så det är svårt att idag spekulera i vad dessa behov skulle kunna vara.

Vi ser dock storskaliga test och demonstrationsområden för produktutveckling utan närhet till bebyggelse och insyn som möjliga framtida områden som på grund av sin beskaffenhet eller sitt läge är särskilt lämpade för anläggningar. Detta utifrån att stora områden utan bebyggelse idag bör kunna utgöra en naturgiven förutsättning som det råder särskild knapphet om. Detta i synnerhet i regioner med närhet till industri idag. Detta kräver dock lagligt utrymme för helt andra kriterier och urval.

För att möjliggöra detta krävs inte en omskrivning av 3 kap. 8 § MB utan en justering i vad riksintresse industriell produktion skulle kunna vara dvs ett bredare underlag än propositionen från 1985.

